

TURVALLISUUDEN TOIMINTAKÄSIKIRJA YLIOPISTOSSA
Yritysturvallisuuden osa-alueiden käytännön tarkastelu

10. Turvallisuusjohdon
koulutusohjelma
Teknillinen korkeakoulu
Koulutuskeskus Dipoli
Tutkielma 22.2.2010
Mikko Savela

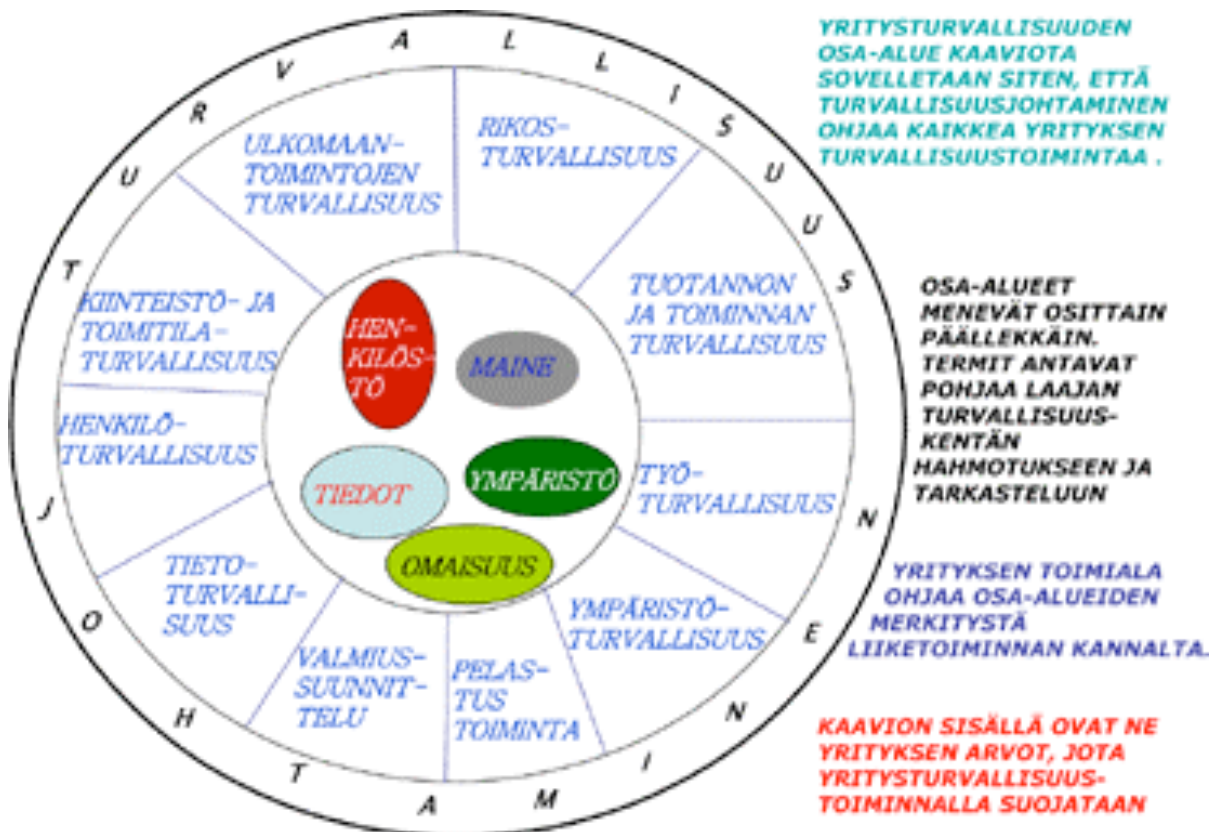
Turvallisuuden toimintakäsikirja yliopistossa

1	JOHDANTO	3
1.1	TUTKIELMAN AIHEPIIRISTÄ	3
1.2	YLIOPISTOTURVALLISUUDEN ERITYISPIIRTEITÄ.....	4
1.3	YLIOPISTON TURVALLISUUSPOLITIikka JA TAVOITE.....	6
2	TURVALLISUUDEN OSA-ALUEET YLIOPISTOSSA EK-MALLIN MUKAISESTI	8
2.1	TURVALLISUUSJOHTAMINEN	8
2.2	ULKOMAANTOIMINTOJEN TURVALLISUUS.....	8
2.3	TUOTANNON JA TOIMINNAN TURVALLISUUS	9
2.4	TYÖTURVALLISUUS	10
2.5	YMPÄRISTÖTURVALLISUUS	10
2.6	PELASTUSTOIMINTA JA PELASTUSSUUNNITTELU	11
2.7	VALMIUSSUUNNITTELU	13
2.8	TIETOTURVALLISUUS	13
2.9	HENKILÖTURVALLISUUS	15
2.10	RIKOSTURVALLISUUS.....	16
2.11	KIINTEISTÖ- JA TOIMITILATURVALLISUUS.....	16
2.12	TURVALLISUUDEN OSA-ALUEET YLIOPISTOSSA	22
3	TURVALLISUUSORGANISAATIO JA HENKILÖSTÖ	24
3.1	TURVALLISUUDEN JOHTORYHMÄ	24
3.2	TURVALLISUUDEN ASiantuntijaryhmä	24
3.3	TURVALLISUUSVALVOMO	25
3.4	TURVALLISUUSPÄÄLLIKKÖ	25
3.5	TYÖSUOJELUPÄÄLLIKKÖ JA TYÖSUOJELUORGANISAATIO	25
3.6	TIETOTURVAPÄÄLLIKKÖ	26
3.7	YLIOPISTONLAKIMIES JA RIKOSJURISTI	26
3.8	TURVALLISUUSTEKNIKAN HENKILÖSTÖ.....	26
3.9	VAHTIMESTARIT.....	26
3.10	KIINTEISTÖN HOITAJAT JA TEKNISET ISÄNNÖITSIJÄT	27
3.11	VARTIOINTI	27
3.12	TURVALLISUUSKOULUTUS	28
3.13	YMPÄRISTÖTURVALLISUUS	29
3.14	KRIISIJOHTAMINEN	29
3.15	VIESTINTÄ.....	29
4	PÄÄTELMÄT	30
4.1	KÄSIKIRJAN TAVOITTEET	30
4.2	KÄSIKIRJAN SISÄLTÖ.....	30
4.3	TURVALLISUUDEN TOIMINTAKÄSIKIRJA YLIOPISTOISSA YLEISESTI.....	31
4.4	LOPUKSI	33
	LÄHTEET:	34

1 Johdanto

1.1 Tutkielman aihepiiristä

Yrity maailmassa on jo pitkään tehty pitkäjänteistä riskienhallinta- ja turvallisuustyötä. Yritysturvallisuuden osa-alueita on jaoteltu usealla eri tavalla, joista Elinkeinoelämän keskusliiton jaottelu lienee Suomessa yleisin. (EK yritysturvallisuustoimisto, 2009)

Kuva 1: Yritysturvallisuuden osa-alueet EK:n mukaisesti. (EK yritysturvallisuustoimisto, 2009)

Kercon mukaan onnistuneen yritysturvallisuuden kaikkia osa-alueita tulee johtaa ja organisoida samoilla perustoimilla, jolloin on mahdollista saavuttaa hyvin toimiva turvallisuusjohtamisjärjestelmä sekä turvallisuuskulttuuri (Kerko, 2001 s.22)

Yrity maailmasta tuttu turvallisuusjaottelu ei kuitenkaan ole ollut kovinkaan yleisessä käytössä yliopistosektorilla. Syitä tähän on useita: yliopiston johtamismalli ja organisaatio poikkeavat merkittävästi yrity maailman malleista, yliopistoissa ei ole koettu olevan tarvetta turvallisuustyölle, yliopistoissa turvallisuuteen liittyvät tehtävät on usein ”ulkoistettu” palvelun tarjoajille ja ennen kaikkea yliopistollisessa autonomiassa ei turvallisuus-

johtamista ole voitu toteuttaa yleisesti hyväksytyjen turvallisuusjohtamismallien mukaisesti (Kerko. 2001)

Tässä työssä tarkastelen turvallisuustyötä yliopistomaailmassa termin ”turvallisuuden toimintakäsikirja” alla. Tällä tarkoitetaan yleistävää käsikirjamaista kuvausta eri turvallisuuden osa-alueista ja niiden toteuttamisesta Helsingin yliopistossa. Jatkossa tässä tutkielmassa yliopistolla tarkoitetaan juuri Helsingin yliopistoa.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan lähes poikkeuksetta vahinkoriskejä ja niiden hallintaa. Liiketoiminnalliset riskit ja strategiset yliopiston talouteen liittyvät riskit jätetään tarkoituksellisesti tarkastelun ulkopuolelle. Erilaisiin riskienhallintakeinoihin otetaan kantaa vain hyvin pintapuolisesti.

Tämä tutkielma ei ole nykytilanteen kuvaus, vaan haluan ottaa rohkeasti kantaa eri toimintojen mahdolliseen toteuttamiseen yliopistolla. Osa tutkielmassa esitetyistä kohdista ja kehitysehdotuksista on jo osittain toteutettu ja osaa ei varmastikaan voida resursseista tai muista syistä johtuen toteuttaa. Toivon, että tämä tutkielma voisi toimia yliopistoturvallisuuskeskustelun avaajana myös yleisemmin.

1.2 Yliopistoturvallisuuden erityispiirteitä

Turvallisuus käsitteenä on hyvin yleistävä ja se pitäisi määritellä jokaisessa yhteydessä erikseen. Näin ollen myös käsite kokonaisvaltainen yliopistoturvallisuus on hyvin hankalasti määrittyvä. Se pitää sisällään ajatuksen siitä, että turvallisuustyötä ja toimintoja ohjattaisiin ja johdettaisiin yritysmaailmasta tutuin periaattein, keskitetysti, laaja-alaisesti ja suunnitelmallisesti.

Kokonaisvaltaisuuden ongelmaksi muodostuu nopeasti yliopistomaailman heterogeenisyys. Yksiköitä on useita kymmeniä ja niistä jokainen on toiminnaltaan erilainen. Näin ollen turvallisuuden eri sektoreita tulisi käsitellä erikseen jokaisessa yliopiston yksikössä. Jo käsitteet yliopistoturvallisuus ja kokonaisturvallisuus sopivat siis huonosti moniteiseen yliopistoon.

Kokonaisvaltaisella turvallisuustoiminnalla pyritään joka tapauksessa ylläpitämään yliopiston henkilökunnan ja opiskelijoiden turvallisuutta sekä suojaamaan yliopiston toiminta ja omaisuus niitä uhkaavilta vaaroilta kaikissa olosuhteissa.

Yliopistoturvallisuuden voisi ajatella sisältävän sellaiset toiminnot, jotka voisivat olla lähes samankaltaisia kaikissa yliopistoyksiköissä. Yksikkökohtaisessa turvallisuustarkastelussa esille nousisivat kyseisen toiminnan ja yksikön erityispiirteet. Nämä yhdistämällä muodostuisi yksikön näkökulmasta kokonaisvaltainen turvallisuuskäsitys.

Esimerkiksi navetta- ja maatilaympäristöt, jotka kuuluvat Maa- ja metsätieteelliseen tiedekuntaan, ovat turvallisuustarpeiltaan hyvin spesifejä. Näin ollen niiden tarkasteleminen kokonaisvaltaisen yliopistoturvallisuuskäsitteen alla ei olisi mielekäästä. Kokonaisvaltainen ei siis tarkoita samaa kuin kattava.

Päähuomio yliopiston turvallisuustyössä tulisi olla ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Peruslähtökohtana on luonnollisesti lainsäädännön noudattaminen sekä määritellyt vastuut sekä toimintavaltuudet. Vastuu turvallisuudesta kuuluu olla sisällä yliopistoyksikössä ja kyseisen yksikön johdolla. Tätä vastuuta ei tulisi voida siirtää yksikön ulkopuolelle. Turvallisuusvastuusta selviämiseen yksiköt tarvitsevat riittävästi resursseja sekä asiantuntija-apua.

Yliopistoissa on lukuisia hallinnollisia turvallisuuteen liittyviä rooleja ja tehtäviä. Yliopiston turvallisuuspäällikkö, työsuojelupäällikkö, tietoturvapäällikkö, ympäristövastaava jne. ovat nimikkeistä huolimatta asiantuntijatehtäviä. Parhaimmillaan kokonaisvaltaisessa yliopistoturvallisuudessa yliopiston yksiköt voisivat hyödyntää em. asiantuntijaroolien osaamista oman turvallisuustyönsä toteuttamisessa.

Yliopiston avoimuus tekee yliopistosta helposti haavoittuvan. Avoimuus merkitsee sitä, että yliopiston tiloissa voi liikkua melko vapaasti kenenkään estämättä. Tämä tilanne mahdollistaa verrattain helpon epärehellisen toiminnan ja omaisuuden anastamisen. Lisäksi avoimuus mahdollistaa myös suuremmat toimintaan kohdistuvat uhkat ja uhkatilanteet. Akateeminen avoimuus on yliopistolaitokselle kuitenkin niin tärkeä arvo, että sitä tulee kunnioittaa mahdollisuuksien rajoissa.

Yliopiston avoimuus ei kuitenkaan saa koskea kaikkea tutkimusta eikä kaikkia tutkimustietoja. Toiminnalle on asetettava avoimen ja suljetun raja. Tämä raja koskee sekä fyysisistä toimitiloihin pääsyä että tietojärjestelmiin pääsyä. Mukaan luetaan myös vuorovai-kutteinen pääsy, jolla tarkoitetaan avoimuutta tutkijoiden ja muiden yliopistolaisten yhte-yksissä yliopiston ulkopuolella. Sosiaalisten medioiden mahdollisuudet tuovat tässä mielessä myös haasteita yliopiston tietoturvallisuuden toteuttamiselle.

Kansainvälisyys ja kansainvälinen tutkijavaihto ovat merkittävässä roolissa yliopisto-maailmassa. Myös tästä seuraa merkittäviä haasteita yliopistoturvallisuudelle. Lyhyet tutkijavierailut, kulttuurierot, kielelliset hankaluudet ja vierailijoiden dokumentointi ovat yliopistoille merkittävä riski, jonka hallinta on hyvin hankalaa. Henkilöitä tulee ja menee ja usein ei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia selvittää tänne saapuvien ihmisten taustoja, motiiveja tai turvallisuusosaamista.

Turvallisuuden tulee jatkossa olla luonnollinen osa yliopiston kokonaistoimintaa. Turvallisuusasioiden hoito ja turvallisuuden kehittäminen pitää ottaa huomioon strategisessa suunnittelussa. Tavoitteena on hallita henkilöstöä ja omaisuutta sekä ympäristöä uhkaavia riskejä yliopistoarvoja menettämättä.

1.3 Yliopiston turvallisuuspolitiikka ja tavoite

Yliopiston turvallisuustoiminta on turvallisuuden kaikki osa-alueet käsittävää laadukasta, pitkäjänteistä toimintaa, jonka tavoitteena on kaikkien henkilöstöön, omaisuuteen, tietoon, ympäristöön ja julkiskuvaan kohdistuvien riskien hallinta. Tämän kokonaisuuden hallintaa varten tulee yliopistossa olla turvallisuuskulttuuri, joka perustuu yhteisesti hyväksytyihin turvallisuuspolitiikoihin. Lisäksi yliopistolla olisi hyvä olla turvallisuustavoite, joka määrittää turvallisuuden kehittämiseksi oikean suunnan.

Yliopiston turvallisuustavoite voisi olla seuraavan kaltainen:

”Yliopiston työ ja opiskelukulttuuri ovat turvallisuutta arvostavia. Tämä turvallisuuskulttuuri muodostuu asenteista, arvoista ja käyttäytymisnormeista. Nämä määrittävät turvallisuuden aseman yliopistossa; millaisiin toimiin ryhdytään tarvittaessa ja miten hyvin nämä toimet hoidetaan. Turvallisuus on osa normaalia yliopiston toimintaa. Tähän toimintaan yliopiston ylin johto sitoutuu näkyvästi.”

Edellä esitetty turvallisuustavoite kuvaa turvallisuuden tavoitetilaa. Pitkällä aikavälillä turvallisuustoimen tulee kehittyä siten, että painopiste siirtyy yhä enemmän ennakkoivaan asioiden huomioon ottamiseen.

Yliopistolla tulee olla selkeät yhteisesti hyväksytyt turvallisuuspolitiikat, joita noudatetaan. Yksiköiden heterogeenisyyden vuoksi jokaisella pitää olla omat periaatteensa omien turvallisuuden erityispiirteiden huomioimiseksi.

Yliopistolla toimii kaikille yksiköille yliopistopalveluja tuottava keskushallinto. Laadukkaiden palveluiden tuottamiseksi on syytä laatia turvallisuustoimintaan liittyvät keskeiset turvallisuuspolitiikat.

Näitä politiikoita tai ohjeistuksia tulisi olla ainakin seuraavat:

- työsuojelun toimintaohjelma
- tietoturvallisuuspolitiikka
- kestävä kehityksen ohjelma
- ympäristöturvallisuus ja siihen liittyvät periaatteet
- valmiussuunnitelma (yliopiston varautuminen toimintaan poikkeusoloissa)
- toimitilaturvallisuuspolitiikka
- kriisiviestinnän periaatteet
- riskien arvioinnin ja hallinnan periaatteet
- yliopiston kokonaisturvallisuuspolitiikka

Myös yliopistossa onnettomuuksien ja vaarojen vähentämisen tulee perustua riskienarviointiin. Riskienarvioinnissa pitää nykyistä enemmän hyödyntää koko henkilökuntaa ja erityisasiantuntijoita. Turvallisuussuunnitelmien ja pelastussuunnitelmien laadinnassa ja ylläpidossa pitää toimivien yksiköiden olla tiiviisti mukana, jotta suunnitelmien jalkauttamiselle olisi mahdollisuuksia. Tässä toiminnassa henkilöstön osallistuminen suunnitteluun, kehittäminen ja koulutus ovat ensisijaisen tärkeitä.

Turvallisuusasioiden tarkastelu voidaan karkeasti jakaa normaaliolojen toimintoihin ja poikkeusoloihin. Jälkimmäiseen kuuluvat väestönsuojelu ja varautuminen, joita ei käsitellä tässä tutkielmassa. Normaaliolojen turvallisuuteen kuuluu kaikki muu turvallisuustyö, kuten esimerkiksi työsuojelu, tietoturvallisuus, rikollisen toiminnan fyysinen estäminen, paloturvallisuus, onnettomuuksiin varautuminen ja ympäristöturvallisuus.

2 Turvallisuuden osa-alueet yliopistossa EK-mallin mukaisesti

Tässä kappaleessa tarkastellaan yliopistolla tehtävää turvallisuustoimintaa ja tekniikkaa EK-mallin mukaisesti. Lopussa kappaleessa 2.12 esitellään yliopistoon soveltuva täydennetty malli, joka kuvaa ymmärrettävämmin yliopiston turvallisuuskenttää.

2.1 Turvallisuusjohtaminen

Oulun yliopiston turvallisuuden toimintaohjelmassa (Oulun yliopisto, 2008) turvallisuusjohtaminen määritellään seuraavasti:

”Turvallisuusjohtaminen perustuu yliopiston ylimmän johdon päätöksiin, joilla linjataan yliopiston turvallisuuden kehitystavoitteet ja resurssit. Turvallisuusjohtaminen määrittää ja toteuttaa yliopiston turvallisuuden toimintaperiaatteet sekä turvallisuuden osa-alueiden väliset suhteet. Yliopiston turvallisuustoiminnan johtaminen tähtää hyvän turvallisuuskulttuurin rakentamiseen ja turvallisuuden integroimiseen perustoiminnan oleelliseksi osaksi. Turvallisuusjohtaminen korostuu erityis- ja poikkeustilanteissa.”

Edellä esitetty määritelmä sopii yliopistoon erinomaisesti, koska ainoastaan rehtorilla on yleistoimivalta muuten autonomisiin yksiköihin. Yliopiston organisaatio- ja päätöksentekorakenteen vuoksi ei turvallisuusjohtamista voida toteuttaa yliopistoissa suoraan liiketoiminnasta tutuilla menetelmillä. Turvallisuuden johtamisen vastuu on jokaisella esimiehellä ja yksikön johtajalla, mutta vastuu turvallisesta toiminnasta on jokaisella yliopistolaisella.

Turvallisuuden johtamiseen ja toteuttamiseen osallistuvaa asiantuntijahenkilöstöä tarkastellaan yksityiskohtaisemmin kappaleessa 3.

2.2 Ulkomaantoimintojen turvallisuus

Yliopistossa kansainvälinen toiminta on erittäin merkittävä yliopiston päätehtävien mahdollistaja. Yliopistolle mittava henkilö- ja tietojenvaihto muiden maiden yliopistojen kanssa on elinehto. Tämä toiminnan luonne pitää huomioida kaikessa yliopiston toiminnassa.

Yleensä ulkomaantoimintojen turvallisuudella tarkoitetaan Suomesta käsin tehtävää ulkomaille tapahtuvaa toimintaa. Yliopiston toiminnan luonteen vuoksi on kuitenkin mie-

lekästä tarkastella ulkomaantoimintojen turvallisuus -otsikon alla myös Suomeen tapahtuvaa ulkomaisten tutkijoiden vaihtoa.

Yliopistoista matkustetaan paljon muihin ja tehdään verrattain expat¹-tyyppistä toimintaa. Näille tyypillistä kuitenkin on, että expatista ei useinkaan vastaa lähettävä yliopisto vaan vastaanottava. Näin ollen lähtevälle henkilölle itselleen jää merkittävä vastuu oman ulkomaanmatkansa turvallisuudesta. Yliopistolaisia pitää tukea ja neuvoa turvallisessa ulkomaille matkustamisessa sekä siellä toimimisessa.

Yliopiston ulkomaantoimintojen turvallisuus onkin sisällöllisesti hyvin laaja ja heterogeeninen kokonaisuus. Ohjeistus ja toimintaohjeet tulisi laatia ainakin seuraaviin osaluueisiin:

- Matkustus ulkomaille ja siihen liittyvät turvallisuuskysymykset
- Pitempi ulkomailla oleskelu ja siihen liittyvät kysymykset
- Vakuuttaminen: yliopiston vastuu, matkustajan vastuu, vastaanottajan vastuu
- Ulkomaalaisen tutkijan turvallisuus Suomessa; kulttuurilliset eroavaisuudet ja oman yliopiston vastuu vierailijasta

Ulkomaantoimintojen turvallisuus on kokonaisuutena sellainen, joka voi sisältyä yliopiston kokonaisturvallisuusajatteluun omana keskitettynä palvelunaan.

2.3 Tuotannon ja toiminnan turvallisuus

Yliopiston varsinaista toimintaa ovat tieteellinen tutkimus, siihen perustuva opetus ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Pääsääntöisesti yliopisto siis tuottaa ja jalostaa tietoa. Tässä tiedon jalostamisen ja tuottamisen kokonaisuudessa on yliopiston yksiköiden välissä hyvin merkittäviä eroja.

Yliopistossa tehtävä tutkimus ja opetus eroavat merkittävästi eri yksiköiden välillä, vaikka perusoletuksena olisikin ajatus perinteisestä luento-opetuksesta ja toimistotyöskentelestä. Tähän tuotantoon voi liittyä esimerkiksi monia erilaisia laitteita, kemikaaleja, laboratorioita, ympäristöjä, eläimiä, taudinaiheuttajia jne.

¹ Expat eli expatriate tarkoittaa henkilöä, joka tilapäisesti tai toistaiseksi oleskelee maassa ja kulttuurissa, joka ei ole maa, jossa hän on kasvanut (Wikipedia, 2010)

Edellä esitetyn kaltainen heterogeenisuus ei mahdollista tuotannon ja toiminnan turvallisuuden keskitettyä johtamista tai ohjeistamista. Siksi sitä ei ole mahdollista ottaa mukaan osaksi kokonaisvaltaista yliopistoturvallisuuden käsitettä.

Tuotannon ja toiminnan turvallisuus tulee toteuttaa kunkin yksikön oman toiminnan ja lähtökohtien mukaisesti riskinarvioon perustuen. Sekä tämän riskinarvion, että turvallisuusjärjestelyiden vastuun ja ohjeistamisen on tapahduttava yksikössä itsessään. Tarvittaessa yksikkö voi käyttää apunaan niin yliopiston sisäisiä asiantuntijoita, kuin ulkopuolisiakin yhteistyökumppaneita.

2.4 Työturvallisuus

Samoin kuin tuotannon ja toiminnan turvallisuus myös työturvallisuusvaatimukset eroavat merkittävästi eri yksiköiden välillä. Näin ollen työturvallisuusvastuun ja toiminnan on myös oltava suoraan yksikön omassa ohjauksessa.

Lakisääteinen työsuojelutoiminta, työterveyshuolto ja näihin liittyvät toiminnot pitää järjestää keskitetysti osana yliopiston kokonaisturvallisuutta. Työsuojelutoimintaa yliopistolla käsitellään tarkemmin kappaleessa turvallisuusorganisaatiota ja henkilöstöä käsittelevän kappaleen osassa 3.5.

2.5 Ympäristöturvallisuus

Vastuu ympäristöturvallisuudesta on ensisijaisesti yksiköllä itsellään. Aihe on kuitenkin erityisosaamista vaativa. Lisäksi keskitetysti toimimalla on mahdollista saada kustannustehokkuutta ja turvallisuutta jopa merkittävässä määrin esimerkiksi jätteiden käsittelyyn ja ongelmajättekäsittelyyn. Ympäristöturvallisuuden kokonaisuuden koordinointi sopii varsin hyvin osaksi kokonaisvaltaista yliopistoturvallisuutta.

Ympäristöturvallisuusasiat ovat osa yliopiston kestävän kehityksen ohjelmaa. Kyseisessä ohjelmassa myös kuvataan keskeisimmät ympäristöturvallisuuden toiminnot. Ohjelmassa esitetään käytännön toimenpiteet mm. jätehuollon järjestämisestä ja ympäristön kannalta haitallisten tai vaarallisten jätteiden keräämisestä ja käsittelystä.

Lisäksi yliopisto on sitoutunut kestävän kehityksen periaatteeseen allekirjoittamalla Euroopan yliopistojen yhteistyöjärjestön Copernicus-ohjelman. Copernicus-ohjelmassa sitoudutaan mm. edistämään ympäristövastuullisen elämäntavan kehittymistä sekä

henkilökunnan ja opiskelijoiden että suuren yleisön parissa. Ohjelmassa luvataan myös tarjota henkilökunnalle koulutusta, jotta he pystyisivät tekemään työnsä ympäristövaikuttavasti. Vastuu tämän koulutuksen järjestämisestä on hyvä pitää keskushallinnolla ja sen ympäristöasiantuntijalla.

Ympäristön osalta varautuminen vahinko- ja onnettomuustilanteisiin ei mitenkään eroa muusta onnettomuuksiin varautumisesta tai vahinkojen torjunnasta. Kiinteistöjen pelastussuunnitelmissa otetaan huomioon vaaraa aiheuttavat asiat henkilökunnan ja pelastajien kannalta, jolloin ympäristö tulee samalla otetuksi huomioon.

Ympäristöturvallisuuden yksikkökohtaiset erityisvaatimukset tulee huomioida kyseisen yksikön omassa riskienarvioinnissa ja turvallisuussuunnitelmassa.

Yliopistossa ympäristöturvallisuutta ja muita ympäristöasioita hoitaa rehtorin kansliaan sijoitettu ympäristövastaava. Ympäristövastaavalla on myös vastuu liikenneturvallisuudesta ja sen järjestelyistä.

2.6 Pelastustoiminta ja pelastussuunnittelu

Pelastustoiminnan osalta jokainen kiinteistö on oma kokonaisuutensa. Pelastuslaki edellyttää pelastussuunnitelman laatimista kiinteistökohtaisesti siten, että suunnitelmassa huomioidaan kiinteistön omistajan ja toiminnanharjoittajan näkökulmat.

Käytännössä edellä esitetty tarkoittaa yliopistolla olevan kokonaisvastuu pelastussuunnittelusta, koska yliopisto toimii itse omistamissaan¹ kiinteistöissä.

Pelastustoiminta ja pelastussuunnittelu voidaan katsoa osaksi kokonaisvaltaista yliopistoturvallisuutta. Kiinteistön omistajan vastuu ja siihen liittyvät toiminnot hoidetaan yliopistopalveluiden kiinteistöpalveluissa.

Kiinteistökohtaisten pelastussuunnitelmien laadinnan vastuu voi olla kiinteistöpalveluissa. Lähtökohtana on, että suunnitelman laaditaan kiinteistöpalveluiden tilaamana siten, että kiinteistössä toimivat yksiköt osallistuvat suunnitelman laadintaan. Tässä yhteydessä kiinteistöön rakennetaan suojeleorganisaatio, jota johtaa kiinteistön suojelupäällikkö.

¹ Helsingin yliopisto toimii lähes poikkeuksetta joko kokonaan tai enemmistöosakkuudella omistamissaan kiinteistöissä. Kiinteistöjen käyttö perustuu kokonaisvuokraperiaatteeseen, jolloin yliopistolla on täysi vastuu käytössään olevista tiloista. Yliopistolla on vain muutamia tiloja, jotka eivät noudata tätä periaatetta.

Edellä esitetyn suunnitelman laadinnan jälkeen vastuu suunnitelman päivittämisestä, suojeleorganisaation koulutuksesta ja muista kiinteistön pelastustoimintaan liittyvistä toimista on oltava kyseisellä suojeleorganisaatiolla.

Jokaiseen yliopiston kiinteistöön on nimetty kiinteistön esimies, jonka tehtävänä on huolehtia kiinteistöön liittyvien merkittävien asioiden hoitamisesta ja tiedon välittämisestä. Tämän kiinteistöesimiehen tulisi viime kädessä vastata suojeleorganisaation toiminnan valvonnasta. Kiinteistöesimiehen tehtäviin kuuluu myös huolehtia tarvittavan turvallisuuskoulutuksen tilaamisesta ja järjestämisestä kiinteistön suojelehenkilöstölle.

Yliopistossa pelastussuunnitelmat tulee jakaa 2-4 eri osaan ylläpidettävyyden helpottamiseksi ja suunnitelmien käytön parantamiseksi. Näiden osien tulee olla soveltuvin osin luettavissa yliopiston intranetissä.

Pelastussuunnitelman osat ja päivitysvastuut voisivat olla seuraavat:

1. Yleinen osa: tämä osa sisältää kaiken pelastussuunnitelmassa tarvittavan yleisen informaation ja toimintaohjeet, jotka ovat yhteneväiset jokaiselle yliopiston kiinteistölle ja toiminnalle. Osan päivittämisestä vastaa yliopiston turvallisuuspäällikkö tai hänen nimeämänsä henkilö.
2. Kiinteistöosa: tässä osassa käsitellään kyseistä kiinteistöä koskevat erityispiirteet, riskienarviointi sekä erityisohjeet. Osan päivittämisestä vastaa kiinteistön suojeleupäällikkö.
3. Kiinteistön lisätiedot ja liitteet: tässä osassa on sellaiset suunnitelman osat, joiden julkistaminen intranetissä ei ole välttämätöntä. Näitä ovat esimerkiksi tilojen pohjapiirroksot, palotarkastuspöytäkirjat ja muut kiinteistön peruskäyttäjille epäoleelliset asiakirjat (esimerkiksi sähkömuuntamon tarkastuspöytäkirja jne.). Tämän osan ylläpidosta vastaa kiinteistön suojeleupäällikkö siten, että osien ylläpidon käytännön suorittaminen kuuluu kyseisen alan erityisasiantuntijalle.
4. Salaiset tiedot: tässä osassa käydään läpi sellaiset pelastussuunnitelmassa vaadittavat tiedot, joiden joutuminen väärin käsiin voisi vaarantaa yksikön tai sen henkilökunnan turvallisuutta. Tällaisiksi tiedoiksi voidaan katsoa kuuluvan esimerkiksi kiinteistössä olevat omaisuuden pelastusluettelot, arvoluettelot tai esimerkiksi koe-eläintoimintaa koskevat erityistiedot. Osan päivitysvastuu on kiinteistön suojeleupäälliköllä.

2.7 Valmiussuunnittelu

Valmiussuunnittelusta yliopistossa määrätään tarkemmin opetusministeriön ja puolustusministeriön antamissa ohjeissa. Näiden määräysten mukaista varautumista sekä valmiussuunnittelua johtaa ja siitä vastaa nimetty yliopiston valmiuspäällikkö.

Erityistehtäviä hoitavilla yliopiston yksiköillä on oltava omat erilliset valmiussuunnitelmansa, joita yksiköt itse pitävät yllä. Tämä malli on toimiva ja riittävän kevyt. Raskaamman ja systemaattisemman valmiussuunnittelun aloittamiseksi tulisi myös valmiussuunnittelun tavoitteiden olla nykyistä merkittävämmät.

Valmiussuunnitelman mukaista poikkeusjohtamista olisi harjoitettava säännöllisesti esimerkiksi kahden vuoden välein.

2.8 Tietoturvallisuus

Tietoturvallisuudella pyritään varmistamaan tietojärjestelmien toimivuus kaikissa olosuhteissa. Tietojärjestelmät ovat keskeinen osa yliopiston toimintaa ja niiden toimivuuden turvaamisella turvataan myös yliopiston palvelujen säilyminen. Vastuu tietojärjestelmien turvallisuudesta on kunkin järjestelmän omistajalla ja ylläpitäjällä.

Tietojärjestelmiin kohdistuvia uhkia voidaan pienentää tai eliminoida tietoturvallisuussuunnitelmalla ja -ohjeilla, jotka kattavat riittävän laajalti koko yliopiston toiminnan. Vastuu tietoturvapoliitikasta ja ohjeista on yliopiston tietotekniikkaosastolla ja siellä työskentelevällä tietoturvapäälliköllä.

Tietotekninen tietoturva on yliopistossa pääosin tietotekniikkaosaston vastuulla. Käytännössä tämä tarkoittaa, että yliopiston verkon ja internetin välillä on palomuri turvaamassa yliopiston verkkoa tunkeutumiselta, luvattomalta käytöltä ja haittaohjelmilta. Niin verkon, palvelinten, sähköpostin kuin työasemien virustorjunta hoidetaan keskitetysti ja tehokkaasti sopivilla virustorjuntatuotteilla. Myös muita tietoteknisiä turvallisuusjärjestelmiä, kuten IDS (Intrusion Detection System) käytetään ammattimaisesti.

Nykyisin verkonvalvonta perustuu pitkälti lokitietojen manuaaliseen seurantaan ja ohjelmien avulla tapahtuvaan verkon tarkkailuun, jossa henkilökunnan ammattitaito ja tarkkaavaisuus ratkaisevat verkon valvonnan tason. Lokitoimintaa varten tulee yliopistolla olla selkeät yhteisesti hyväksytyt ohjeet ja käytänteet.

Suurin ongelma yliopiston tietoturvallisuudessa on hallinnollinen. Tietoturvallisuus on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki ja siksi tietoturvallisuuden pitää kattaa laajasti ja kokonaisvaltaisesti koko yliopiston toiminta. Se merkitsee sitä, että kaikki kampukset, tiedekunnat ja laitokset noudattavat yhteisesti hyväksytyä tietoturvapoliittikkaa, ja jokainen yksittäinen käyttäjä toimii hyväksytyjen periaatteiden mukaisesti.

Tietoturvallisuuden toteuttamisessa on vaikeutena yliopistolla vallitseva vapaus. Vapaus tarkoittaa usein välinpitämättömyyttä vallitsevia sääntöjä kohtaan ja valvonnan puutetta. Parhaimmillaan tietoturvallisuudessa on tavoitteena vapaus tehdä asioita turvallisesti ilman pelkoa yksityisyyden menettämisestä tai pelkoa tietojen katoamisesta tai joutumisesta vääriin käsiin.

Tietoturvallisuudella ei yliopistossa haluta rajoittaa ihmisten tekemisiä tietoverkossa, vaan mahdollistaa perustehtävän tekeminen siten, että tietojen oikeellisuus, eheys, saatavuus tai sisältö vaaranna turvallisuutta tai itsessään vaarannu. Näihin asioihin voi teknisillä ratkaisuilla vaikuttaa vain osittain.

Tietoturvallisuuden asioihin voidaan vaikuttaa eniten hallinnollisin menetelmin, koulutuksella, valistuksella, yhteisellä päätöksenteolla ja yhteisellä vastuunottamisella. Tietoturvallisuus hyödyntää kaikkia siksi, että tietoturvallisuudella taataan tietojen olevan käytössä silloin, kun niitä tarvitaan ja niille, joilla on tietoihin käyttöoikeus. Tietoturvallisuudella taataan myös se, että tieto ei ole muuttunut tai kadonnut. Siksi vastuu tietoturvallisuudesta on kaikilla.

Yhtenä osana tietoturvallisuutta voidaan pitää myös tietosuoja. Tietosuoja muodostaa kuitenkin oman selkeän kokonaisuuden, joka ei välttämättä sovellus suoraan tietotekniikkaosaston alaiseksi kokonaisuudeksi. Tietosuoja on yliopistossa niin merkittävässä roolissa, että sille olisi varattava oma aiheeseen vihkiytynyt joukko asiantuntijoita.

Yliopistoturvallisuuden osana tietoturva on merkittävässä roolissa. Tietoteknisen turvallisuuden sekä hallinnollisen tietoturvan toteuttamisessa keskeisessä roolissa toimii yliopistopalveluiden tietotekniikkapalvelut. Jokaisella yliopistolaisella on oma velvollisuus tietoturvan toteuttamisessa. Tietosuoja on niin merkittävä osa yliopistoturvallisuutta, että sen toteuttamiseen ja valvontaan tulee olla oma ryhmänsä.

2.9 Henkilöturvallisuus

Henkilöturvallisuuden kannalta yliopistossa on mahdollista tunnistaa neljä erilaista ryhmää, jotka suuruusjärjestyksen mukaisesti ovat:

1. Opiskelijat (suurin ryhmä)
2. Henkilökunta
3. Ulkomailta yliopistoon tulleet vieraat, tutkijat, henkilökunta ja opiskelijat
4. Muut vieraat ja ulkopuoliset

Turvalliset tilat, pelastustoiminta, työturvallisuus ja työsuojelutoiminta yhdessä mahdollistavat kaikille edellä mainituille ryhmille turvallisen työskentely- ja opiskeluympäristön. Henkilöturvallisuuden kannalta jokaisella ryhmällä on omia erityispiirteitä, joita on syytä tarkastella kokonaisvaltaisesti.

Opiskelijoiden välisistä suhteista ja hyvinvoinnista vastaa pääasiassa YTHS. Yliopistolla ei ole juurikaan mahdollisuuksia havaita opiskelijoiden pahoinvointia. Syrjäytyneet, kiusatut ja ahdistuneet opiskelijat pysyvät usein taustalla eivätkä erotu muista opiskelijoista. Opintopsykologit yrittävät auttaa heidän vastaanotolleen saapuneita opiskelijoita ja ohjata heitä edelleen muiden palvelujen piiriin. Opiskelijoiden henkilöturvallisuudesta huolehtiminen on hyvin haastavaa julkisessa yliopistomaailmassa.

Henkilökunnan henkilöturvallisuuden osalta erilaisia variaatioita löytyy enemmän. Joissakin tapauksissa henkilökuntaan voi kohdistua uhkauksia, kiristämistä ja lahjontaa. Jokainen tapaus on selvitettävä erikseen ja tarpeen mukaisesti ilmoitettava edelleen poliisille. Joissakin työtehtävissä henkilöturvallisuudesta on syytä huolehtia lisävartiointin ja erilaisten henkilöhälyttimien avustuksella. Esimerkkejä edellä mainituista voisivat olla rahankäsittelypisteet, jotkut tietyt asiakaspalvelutehtävät ja yöaukioloa vaativat toimipisteet.

Ulkomaalaistaustaisten osalta on syytä korostaa heille oikeaa tapaa toimia erilaisissa henkilöturvallisuustilanteissa. Kieli ja kulttuurierot voivat vaikeuttaa oikeiden toimenpiteiden aloittamista tai viivästyttää väärinkäytöksen ilmoittamista. Usein kysymyksessä ei ole tahallinen toiminta, vaan ainoastaan tietämättömyys. Rasistiset tapaukset yliopistolla ovat hyvin harvinaisia, mutta myös ne on syytä huomioida ohjeistusta laadittaessa.

Muiden vierailijoiden osalta henkilöturvallisuudessa on kyse lähinnä pelastustoiminnan oikeasta suunnittelusta sekä oman henkilökunnan turvallisuusosaamisesta. Yliopisto on julkista tilaa, jossa yleinen järjestyksen valvonta kuuluu poliisille.

Henkilöturvallisuus on turvallisuusalue, joka leikkautuu usean eri linjaorganisaation alueelle. Siihen kuuluvat yleinen turvallisuus, lakiasiat ja työsuojelu. Moninaisuutensa vuoksi henkilöturvallisuus on syytä ottaa osaksi yliopiston kokonaisturvallisuutta siten, että päävastuu siitä kuuluu henkilöstö- ja lakiasianosastolle. Näin myös työhyvinvointikysymykset tulevat huomioiduksi.

2.10 Rikosturvallisuus

Rikosturvallisuus on hyvin haasteellinen alue yliopistolla, koska toiminnan avoimuus on tärkeä arvo. Lisäksi tilat ovat pääsääntöisesti julkisia ja henkilömäärät ovat suuria. Rikosturvallisuudesta on vastuu jokaisella yliopistolaisella, vaikka sen perusteet onkin mahdollista hoitaa keskitetysti yliopistopalveluissa.

Rikosturvallisuudessa olennaista on, että ilmi tulleet tapaukset selvitetään perusteellisesti ja selvityksen pohjalta ryhdytään kunkin tapauksen mukaisiin toimiin. Yliopiston maineen kannalta on tärkeää johdonmukainen ja puuttuminen havaittuihin rikosturvallisuuden puutteisiin. Erityisesti tämä koskee henkilökunnan tekemiä anastuksia ja talousrikoksia.

2.11 Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus

Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus on hyvin keskeinen yliopiston kokonaisturvallisuuteen vaikuttava kokonaisuus. Tästä kokonaisuudesta huolehditaan keskitetysti yliopiston kiinteistöpalveluissa. Koska kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus pitää sisällään suuren määrän erilaisia yksityiskohtaisia aihealueita, käsitellään sitä tässä kappaleessa tarkemmin ja laajemmin.

Turvallisuus avoimuudestaan tunnetussa yliopistossa on monitahoinen tehtäväalue. Yliopistoyhteisössä liikkuu valitettavan paljon yliopistoyhteisöön kuulumattomia ihmisiä. Tämä kasvattaa osaltaan kiinteistöjen turvallisuustarpeita. Kiinteistöturvallisuuden tavoitteena on, että turvallisuusjärjestelyt eivät muuta yliopiston avoimuutta yliopistoyhteisössä työskenteleviltä ja heidän yhteistyökumppaneiltaan. Turvallisuustoimet pitää nähdä sellaisina toimina, joilla luodaan ja ylläpidetään toimintaedellytyksiä.

Toimitilojen turvallisuustoiminnot ja niiden kehittäminen kuuluvat yliopiston kiinteistöpalveluille. Toimitilaturvallisuuteen kuuluu riskien hallinnan, rikollisen toiminnan ennaltaehkäisyn, paloturvallisuuden ja väestönsuojelun suunnittelu, sekä näihin toimintoihin liittyvä tiedottaminen. Kiinteistöhenkilökunnan osalta myös tarvittava turvallisuuskoulutus järjestetään yliopistopalveluissa. Muiden yksiköiden osalta turvallisuuskoulutus kuuluu yksiköille itselleen. Osa toimitilojen turvallisuustoiminnoista hoidetaan ostopalveluina, kuten erilaisiin huoltosopimuksiin perustuvat palvelut ja vartiointi.

Fyysisen turvallisuuden järjestelmiä ovat rakenteellisten ratkaisujen ja tilajärjestelyjen ohella kulunvalvonta-, rikosilmoitin-, kameravalvonta-, paloilmoin- ja porttipuhelinjärjestelmät. Nämä järjestelmät mahdollistavat avoimuutta haittaamatta jatkuvaa valvontaa haluttuna ajanjaksona. Turvajärjestelmien avulla ylläpidetään kiinteistön turvallisuutta ja annetaan mahdollisuus opiskelijoille, asiakkaille ja eri henkilöstöryhmille liikkua heille tarkoitetuilla alueilla. Väärinkäyttötilanteiden selvittämisessä edellä mainitut järjestelmät ovat keskeisessä roolissa.

Koska yliopisto käytännössä omistaa lähes kaikki käyttämänsä tilat, on niiden rakenteelliseen ja tekniseen turvallisuuteen usein helpompaa ja halvempaa investoida. Erityisesti uudisrakentamisen yhteydessä voidaan tarkastella kokonaisuutta siten, että se on tasapainossa.

Tilojen suojauksessa pitää hyödyntää tilojen luokittelua, jonka perusteella tehdään tarvittavat ratkaisut. Luokitteluohjeen avulla määritetään oikea suojaustaso kussakin kohteessa. Ohjeessa määritellään suojausluokitus, suojausluokat hallinnonaloittain ja toimenpiteet eri suojausluokissa. Yliopiston tilat ovat pääsääntöisesti suojausluokissa 2 ja 3 asteikolla 1 – 5. Lisäksi on joitakin toimintoja, kuten esimerkiksi tietojärjestelmien kone-salit ja koe-eläintilat, joissa tilojen suojausluokka on 4.

2.11.1 Rakenteellinen turvallisuus, murtosuojaus, lukitus ja avainhallinta

Yliopiston kiinteistöjen rakenteelliset turvallisuusvaatimukset täytetään osaksi sitä kautta, että toimitilat rakennetaan noudattaen rakentamista koskevia yleisiä turvallisuusmääräyksiä. Erityissuojattavien kohteiden ovirakenteisiin ja ikkunoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Toimitilojen yleisellä rakenteellisteknisellä suojauksella luodaan perusta muille keinoille kuten lukitukselle, vartiointille ja hälytysvalvonnalle.

Toimitilojen suunnittelussa vältetään sellaisia ratkaisuja, jotka antavat rikoksen tekijälle näkösuojan ja helpottavat sisäänpääsyä toimitiloihin. Sisätiloissa noudatetaan löydettävyyden ja valvottavuuden periaatteita: selkeä pääaula, orientoitavuudeltaan ja valvottavuudeltaan hyvät liikenteen reitit. Rakennuksen kuorisuojauksen osalta noudatetaan Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton ohjeita (Rakenteellinen murtosuojaus, SVK 1996).

Lukitus on yksi kiinteistön perusturvallisuustekijä. Lukituksen ja kulkuoikeuksien suunnittelu kuuluu oleellisena osana jokaisen kiinteistön toimintojen vaatimaan suunnitteluvaiheeseen. Yliopiston lukkoseppä osallistuu rakennushankkeiden sarjasuunnitteluun ja käy neuvottelut lukkojen sarjoituksesta käyttäjien edustajien kanssa.

Ovien ja ikkunoiden sijoittamista katvealueille vältetään. Ikkunoissa kiinnitetään huomiota lasiin ja sen suojaukseen, listoitukseen ja lukitukseen. Ikkunaruudun rakenne määritellään suojattavan kohteen mukaan. Ovien ja ikkunoiden rakenne tehdään sellaiseksi, että niitä ei voi ulkopuolelta purkaa.

Avainhallinta, lukituksen sarjasuunnittelu ja lukkohuolto hoidetaan keskitetysti kiinteistöpalveluissa sijaitsevassa lukkoseppänverstaassa ja sen yhteydessä toimivassa turvallisuusvalvomossa. Avainhallinnassa noudatetaan tehdassuojaustasoa: Yliopiston käytössä on omat avainaihiot ja vain yliopiston omilla lukkosepillä on lupa tehdä näitä avaimia. Kaikki käyttäjille jaetut avaimet kirjataan PC-pohjaiseen avainhallintaohjelmaan.

Jokaisessa kiinteistössä on nimetty avainvastuuhenkilö, jonka tehtävänä on avain- ja sarjamuutostöiden sekä lukkojen ja ovensulkijoiden huollon ja korjausten tilaaminen. Laitoksilla ja muissa toimintayksiköissä on avainyhdyshenkilö, joka asioi avainvastuuhenkilön kanssa.

Sarjoituksessa otetaan huomioon laitosrajat tai muut rajoitukset, työhuoneen avaimella pääsy yhteisiin tiloihin ja kulkeminen porrastaso-ovista. Kiinteistöön tehdään eriarvoisia hoitoavaimia ja reittiavaimia sekä tarvittavat yleisavaimet kiinteistöhenkilökunnalle.

Yleisavainta ei luovuteta edes tilapäisesti kenellekään, vaan yleisavaimen haltija lähtee mukaan avaamaan oven. Lähtökohtana on, että kukaan ei kuljettaisi yleisavainta mukanaan liikkeessaan kiinteistön ulkopuolella esim. koti- ja työmatkoilla.

Sellaiset kiinteistötekniikan keskeiset tilat, joihin tilojen käyttäjien ei tarvitse päästä, pidetään lukittuna. Kulkuoikeus annetaan vain tietyille sovituille henkilöille.

2.11.2 Palotekninen suojaaminen

Paloturvallisuus on toimitilojen rakenteellisen turvallisuuden perusta. Yleensä se mikä on paloteknisessä mielessä turvallista, on turvallista muutenkin. Paloteknisen suojauksen perussäännöt on määritelty Suomen rakennusmääräyskokoelman ohjeissa ja vakuutusyhtiöiden suojeleohjeissa. Päätöksiä rakenteellisista ratkaisuista tehtäessä ollaan yhteydessä palo- ja rakennusviranomaisiin.

Paloteknisen suojauksen toimivuudesta huolehtivat kiinteistöpäälliköt ja kiinteistöhenkilökunta pitämällä järjestyksen hyvänä ja huolehtimalla kunnonseurannasta. Järjestyksen ylläpitoon kuuluvat poistumis- ja hyökkäysteiden pitäminen vapaina. Poistumisopasteet ja turvavalaistus pidetään kunnossa.

2.11.3 Tekniset turvallisuuden järjestelmät

Kiinteistöihin liittyvien teknisten turvajärjestelmien asennuksesta, huollosta ja ylläpidosta vastaa yliopistopalveluiden kiinteistöpalvelut ja siellä oleva kiinteistötekniikan ryhmä. Säännölliset toimintakokeet tehdään kiinteistön teknisten isännöitsijöiden ohjauksella.

2.11.4 Palotekniset järjestelmät ja henkilöturvallisuus

Paloteknisiä järjestelmiä ovat savunpoisto, paloilmoin, sprinkleri, hätävalaistus, poistumistievalaistus sekä pikapalopostit ja alkusammutusvälineet. Henkilöturvallisuusjärjestelmiä ovat henkilöhälytinlaitteet ja hätäsuihku.

Yliopiston kiinteistöjen järjestelmät toteutetaan rakennusluvan ja määräysten mukaisesti. Lisäksi asennetaan harkinnan mukaan tarvittaessa omaehtoisia paloilmoinlaitteistoja. Kiinteistöjen sprinklausta tulee suosia mahdollisuuksien mukaan.

2.11.5 Tekniset valvontajärjestelmät

Kiinteistön ja muun omaisuuden teknisessä valvonnassa käytetään valvontajärjestelmänä rikosilmoinlaitteita, kameravalvontalaitteita ja kulunvalvontajärjestelmää. Eri valvon-

tajärjestelmillä on omat tehtävänsä, mutta ne muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden.

Teknisessä valvonnassa käytettävissä järjestelmissä pyritään välttämään laitekirjavuutta. Tämän periaatteen johdosta vahtimestarit tuntevat laitteiden käytön siirtyessään toiseen kiinteistöön. Toisena etuna on laitteiden ylläpidon kokonaistaloudellisuus.

Rikosilmoitin

Rikosilmoitinjärjestelmä ilmaisee oikeudettoman tunkeutumisen tiloihin tai välittää valituista kohteista henkilökunnan avunpyynnön ryöstö- ja väkivaltatilanteissa. Yliopiston jokainen pääkaupunkiseudulla oleva kiinteistö suojataan rikosilmoitinlaitteistolla.

Yliopiston tilojen käytön pitää olla mahdollista jokaisena vuorokauden aikana. Tällöin toimivin ratkaisu on kuorisuojaus. Korkeamman suojaustason tiloissa sekä käytön niin salliessa käytetään lisäksi tilasuojausta ja kohdesuojausta.

Rikosilmoitinlaitteiden master-koodit ovat lukkosepänverstaalla. Master-koodin haltija voi tarvittaessa antaa tavallisia käyttäjäkoodeja vahtimestareille, vartijoille ja laitehuolto-likkeille, tai poistaa niitä. Laitteiden käytön tukea vahtimestareille antaa yliopiston turvallisuusvalvomo, josta on myös etäkäyttöyhteys kaikkiin yliopiston hälytinallaitteistoihin.

Kulunvalvonta

Kulunvalvonta on tehokas tapa suojata kohteita, mahdollistaa pääsyä sekä hallinnoida käyttöä. Avaimen katoaminen ei aiheuta riskejä, mikäli avain kuoletetaan välittömästi. Yliopiston tiloihin kulku tapahtuu aina kulunvalvottujen ovien kautta. Lisäksi kiinteistöjen sisällä tapahtuvaan osastointiin suositaan kulunvalvontaa.

Kulunvalvontajärjestelmillä valvotaan ovien ja porttien lukitustilaa ja ohjataan sähköistä lukitusta ohjelmalla tai kulunvalvonta-avaimella. Järjestelmien keskuslaitteet on sijoitettu murtosuojattuihin tiloihin. Järjestelmää hallinnoidaan ainoastaan turvallisuusvalvomosta käsin.

Auditorioissa ja luentosaleissa suositaan kulunvalvontaan perustuvaa keskuslukitusta, jossa ovien avaaminen ja sulkeminen tapahtuu ohjauspaneelin avulla vahtimestarin huoneesta. Järjestelmän avulla valvotaan lukitustilaa ja aukioloa.

Yliopistolla on kaksi eri valmistajan kulunvalvontajärjestelmää henkilökunnan käytössä ja yksi opiskelijoiden käytössä. Opiskelijoiden käytössä oleva järjestelmä toimii oppimiskeskuksissa ja ATK-aseilla.

Kulunvalvonta-avainten hallinta hoidetaan samalla tavalla kuin mekaanisten avainten hallinta. Avainten aktivointi ja poisto ei edellytä avainten fyysistä palauttamista turvallisuusvalvomoon, mutta se varmistaa aina avaimen kirjaamisen uudelle henkilölle. Samaan avaimeen voidaan ohjelmoida usean kiinteistön kulkuoikeuksia ja aikarajoituksia. Kulkuoikeudet ja kulkuoikeusryhmien luominen hoidetaan. Kiinteistöissä ei voi tehdä muutoksia kulkuoikeuksiin. Laitosten esimiehet päättävät henkilökuntansa kulkuoikeuksista kiinteistöissä ja turvallisuuspäällikkö päättää laajoista useita kiinteistöjä koskevista kulkuoikeuksista.

Kulunvalvonnan järjestelmä pitää muistissaan avaimen kaikki kulkutiedot enintään noin yhden vuoden ajan siihen asti kunnes kyseinen avain aktivoidaan uudelle käyttäjälle. Kulunvalvontajärjestelmä muodostaa rekisterin, jossa on käyttäjien tiedot ja avainten kulkutiedot. Henkilötietolain mukaan yliopisto on velvollinen selvittämään kulunvalvonnan tarkoituksen ja menetelmät rekisteriselosteessa.

Kulunvalvonta-avaimen käytöstä poistamisen tekee normaalina työaikana turvallisuusvalvomo. Ilta-aikaan ja viikonloppuisin käytöstä poistaminen onnistuu myös yliopiston vartiointiliikkeen palvelukeskuksessa.

Kameravalvontajärjestelmä

Yliopiston kameravalvonnalla hoidetaan lähinnä aluevalvontaa. Tavoitteena on, että aluevalvontakuvien lisäksi saadaan käsitys henkilöiden mahdollisista liikkeistä kiinteistöissä. Strategisesti sijoitettujen kameroiden avulla pyritään saamaan myös riittävän läheltä otettu kuva jokaisesta kiinteistön käyttäjästä.

Kaikki yliopiston kameravalvontajärjestelmät ovat tallentavia ja digitaalisia. Niiden ope-
rointi sekä kuvien tarkastelu tehdään yliopiston turvallisuusvalvomossa. Yksittäisille vah-
timestaripisteille ei anneta kuvien tallenteiden katselu oikeutta ilman erillistä tarvetta.
Luvan tallenteiden katseluun antaa yliopiston turvallisuuspäällikkö tai hänen varamie-
hensä.

Kameravalvonnan hoidossa noudatetaan rikoslain (531/2000) salakatselua koskevaa säännöstä, sekä hallintojohtajan päätöstä 14/2005. Päätöksessä annetaan menettelyta-

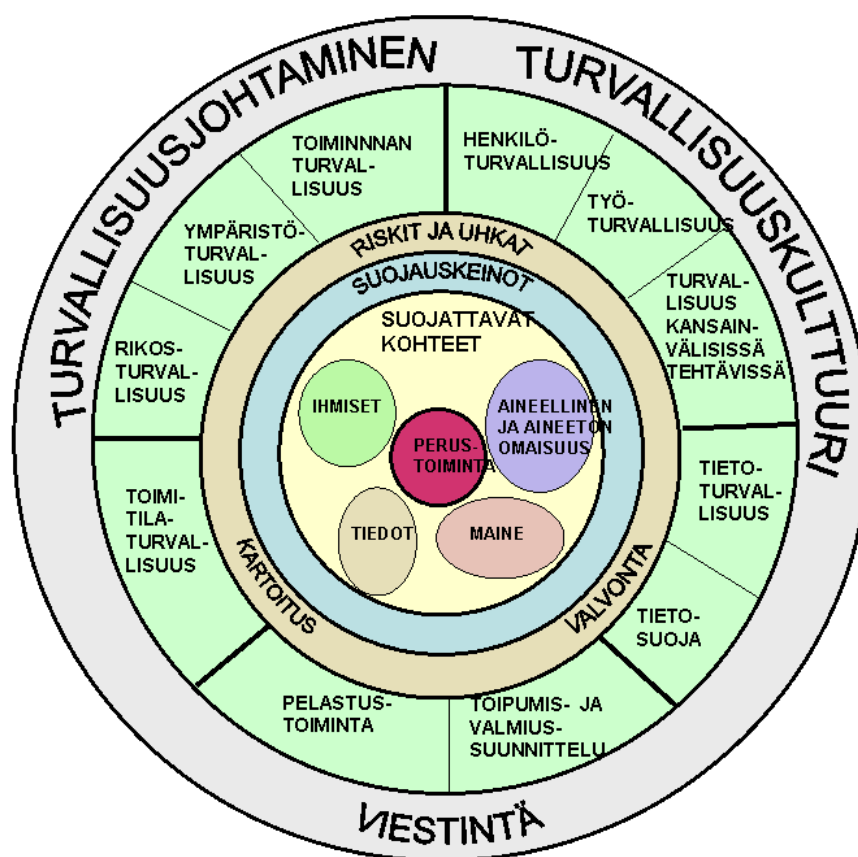
vat kamerakuvien tallentamisesta ja laitteiden sijoittamisesta henkilötietolakia (523/1999) noudattaen. Kameravalvonnan toteuttamisessa noudatetaan myös lakia yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004). Laki velvoittaa yliopistoa selvittämään kameravalvonnan tarkoituksen ja menetelmät sekä ylläpitämään reksteriselostetta.

Hallintojohtajan päätöksen mukaan tallennettuja kamerakuvia tai videonauhoituksia luovutetaan vain poliisille. Tallennettuja kamerakuvia tai nauhoituksia ei luovuteta kolmansille osapuolille.

2.12 Turvallisuuden osa-alueet yliopistossa

Oulun yliopiston turvallisuuden toimintaohjelmassa (Oulun yliopisto, 2008) yliopiston turvallisuuskenttä on kuvattu kuvan 2 mukaisesti. Sisällöllisesti se on lähes yhtenevä EK:n mallin kanssa, mutta siihen on otettu mukaan yliopistolle tärkeä tietosuoja.

Mallin hyödynnettävyyden ja ymmärrettävyyden tukemiseksi siihen on lisäksi lisätty turvallisuusjohtamisen, turvallisuuskulttuurin, viestinnän ja riskien kartoituksen osa-alueet.

Kuva 2: Yliopiston turvallisuuskenttä Oulun yliopiston mukaan

Käsittelin tässä kappaleessa 2 jokaista EK-mallin osa-aluetta yliopiston näkökulmasta. Yhteenvetona voidaan todeta, että turvallisuustyötä ja sen johtamista tehdään yliopistossa hyvin laajasta useissa eriyksiköissä. Iso osa turvallisuuden osa-alueista on hoidettavissa keskitetysti yliopistopalveluissa, mutta vastuu turvallisuuden toteutumisesta on jokaisella yliopistolaisella. Oulun yliopiston turvallisuuskenttämalli on suoraan käytettävissä myös Helsingin yliopistossa.

Erityisesti toiminnan turvallisuus ja työturvallisuus ovat kuitenkin sellaiset turvallisuuden osa-alueet, joiden pääpaino pitää olla sisällä yksiköissä itsessään. Niiden hoitaminen keskitetysti yliopistopalveluissa ei ole mahdollista tai järkevää.

3 Turvallisuusorganisaatio ja henkilöstö

Tässä kappaleessa esittelen lyhyesti yliopiston turvallisuuden toimijat ja yhdistän heidän toimenkuvan edellisessä kappaleessa esitettyyn yliopiston kokonaisturvallisuuden malliin.

3.1 Turvallisuuden johtoryhmä

Yliopiston turvallisuuden johtoryhmänä toimii yliopiston johtoryhmä. Johtoryhmän toimintaa tukee turvallisuuden asiantuntijoista koostuva turvallisuuden asiantuntijaryhmä. Johtoryhmä tekee keskeiset turvallisuutta koskevat päätökset sekä toimii kriisitilanteissa kriisin johtoryhmänä.

Yliopistossa turvallisuus sisältyy joko jonkin rehtoraatin jäsenen toimenkuvaan tai hallintojohtajalle. Yliopiston hallintojohtaja toimii myös yliopiston valmiuspäällikkönä.

3.2 Turvallisuuden asiantuntijaryhmä

Yliopiston rehtorin kansliassa toimii nimetty turvallisuuden asiantuntijaryhmä, jonka jäsenenä toimivat yliopiston turvallisuustyön ydinalueiden vastuuhenkilöt. Yliopiston turvallisuustyön ydinalueita ovat toimitilaturvallisuus, tietoturvallisuus, työsuojelu sekä henkilöstö- ja lakiasiat. Tarvittaessa ryhmä kutsuu työnsä tueksi muita asiantuntijoita.

Ryhmän tehtävänä on:

- toimia yliopiston turvallisuustilannekuvan muodostajana ja seuraajana
- kehittää ja koordinoida yliopiston kokonaisturvallisuutta
- käsitellä yliopistossa tapahtuneet turvallisuuspoikkeamat
- toimia turvallisuustyön ydinalueiden yhteistyöelimenä
- raportoida kokonaisturvallisuuden tilasta yliopiston johdolle ja toimia yliopiston johdon tukena yliopiston turvallisuutta koskevissa kysymyksissä
- toimia kriisi- ja onnettomuustilanteissa tilannekuvan muodostajana ja yliopiston johtoa tukevana asiantuntijaelimenä

Ryhmän pysyviä jäseniä ovat turvallisuuspäällikkö, työsuojelupäällikkö, tietoturvapäällikkö ja yliopistonlakimies. Lisäksi lisäjäsenenä toimii yliopiston viestintäjohtaja.

Ryhmä raportoi toiminnastaan yliopiston johtoryhmälle, joka toimii myös turvallisuuden johtoryhmänä.

3.3 Turvallisuusvalvomo

Yliopiston turvallisuusvalvomossa toimii kolme turvallisuusvalvojaa, 2 lukkoseppää ja lukitusasiantuntija.

Turvallisuusvalvojen päätehtävänä on huolehtia turvallisuusjärjestelmien käytöstä, vahvistestarien käytön tuesta, kamera- ja kulunvalvontajärjestelmien pääkäytöstä, avainhallinnasta, kulkualueista ja turvallisuuteen liittyvästä neuvonnasta ja muusta tuesta.

Lukkoseppien ja lukitusasiantuntijan tehtävänä on huolehtia avainten valmistuksesta, sarjoitussuunnittelusta, avainhallinnasta ja lukkohuollosta.

Turvallisuusvalvomo toimii arkisin klo 8-16. Ilta-aikaan ja yöllä puhelut yhdistyvät vartiointiliikkeen palvelukeskukseen. Palvelukeskus hoitaa kiireelliset turvallisuustehtävät vartijoiden avustuksella. kiireettömät asiat se välittää turvallisuusvalvomon hoidettavaksi.

3.4 Turvallisuuspäällikkö

Turvallisuuspäällikön tehtävänä on koordinoida ja suunnitella yliopiston kokonaisturvallisuustoimintaa. Turvallisuuspäällikön päävastuualueita turvallisuusjohtamisen ja turvallisuuskulttuurin luomisen lisäksi ovat henkilöturvallisuus, pelastustoiminta, kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus ja rikosturvallisuus. Suojattavia kohteita ovat erityisesti omaisuus, ihmiset ja maine.

3.5 Työsuojelupäällikkö ja työsuojeluorganisaatio

Työsuojelupäällikön tehtävänä on koordinoida ja suunnitella yliopiston lakisääteistä työsuojelutoimintaa. Lisäksi työsuojelupäällikön vastuualueita ovat toiminnan turvallisuus, henkilöturvallisuus ja työturvallisuus. Suojattavia kohteita ovat erityisesti ihmiset ja maine.

Työhyvinvointiyksikön jäsenenä työsuojelupäällikön vastuualueisiin kuuluvat myös soveltuvien osin kansainvälinen turvallisuus, tietosuojaja ja turvallisuuskulttuurin luominen.

Henkilöstön suojelemiseksi työn tai työpaikan olosuhteiden aiheuttamilta vaaroilta toimii lakisääteinen työsuojeluorganisaatio (työturvallisuuslaki 738/2002 ja työsuojelun valvonnasta annettu laki 131/1973...1162/1999). Työsuojeluorganisaatio on työntekijöiden ja työnantajan edustajista koostuva organisaatio, joka ei ole vastuussa esittämiensä turvallisuustoimenpiteiden toteuttamisesta

Työsuojeluorganisaatiolla on lain mukainen toimintaohjelma, jota pyritään päivittämään ja jonka perusteella laaditaan vuosittain toimintasuunnitelma.

3.6 Tietoturvapäällikkö

Tietoturvapäällikön tehtävänä on koordinoida ja suunnitella yliopiston tietoturvallisuustoimintaa. Tietoturvapäällikön päävastuualue on tietoturvallisuus sekä tietosuojaja. Suojattavia kohteita ovat erityisesti tiedot, maine ja aineeton omaisuus.

3.7 Yliopistonlakimies ja rikosjuristi

Lakimiesten tehtävänä on toimia muun turvallisuustyön tukemisessa lakiasiantukena. Lisäksi rikosturvallisuuden voidaan katsoa kuuluvan erityisesti lakimiehen vastuualueeseen. Suojattavia kohteita on koko toiminta ja erityisesti maine.

3.8 Turvallisuustekniikan henkilöstö

Turvallisuustekniikan henkilöstön tehtävänä on huolehtia teknisten turvallisuusjärjestelmien suunnittelusta, asentamisesta ja ylläpidosta.

3.9 Vahtimestarit

Vartiointin ja järjestyksenpidon suhteen vahtimestari on niin sanottu yliopiston omavartija, joka toimii jokamiehen oikeuksin.

Jokamiehen oikeudet mahdollistavat:

- rikosentekijän kiinnioton myös tarpeellisia voimakeinoja käyttäen, mutta eivät turvatarkastuksen suorittamista eivätkä voimakeinoin poistamista.

- itsensä, toisten (henkilökunta, asiakkaat) sekä sairaalan ja yksityisen omaisuuden puolustamisen myös tarpeellisia voimakeinoja käyttäen hätävarjelussäännösten nojalla
- pakkotilasäännösten mukaiset muut pakottavan tarpeen vaatimat toimet.

Vahtimestarien perustehtävä on toimia kiinteistön turvallisuuden käytännönsaajana. Vahtimestarin raportoi poikkeuksista ja vikatilanteista oikealle vastuutaholle. Turvallisuustoiminnan kohteena ovat kaikki osa-alueet ja suojattavina kohteita ovat kaikki sektorit.

3.10 Kiinteistön hoitajat ja tekniset isännöitsijät

Kiinteistöhoitaja vastaa automaattisen paloilmoituslaitteiston hoidosta ja kuukausikokeilusta sekä varavoimakoneiston hoidosta ja kokeilusta. Kiinteistöjen rakenteellisten osien kunnossapito sekä palotarkastukset kuuluvat teknisille isännöitsijöille.

Yliopiston kiinteistöpalveluissa on ympärivuorokautinen päivystys, josta huolehtii vuorossa oleva kiinteistöhoitaja. Hänellä on käytössään päivystysauto sekä tarvittavat yhteydet eri palveluntuottajiin, kuten lasi- ja lukkoliikkeeseen, hissihuoltoon ja niin edelleen. Tarvittaessa häiriötilanteen ratkaisussa auttaa myös vartiointiliikkeen palvelukeskus.

3.11 Vartiointi

Vartioinnilla tarkoitetaan yliopistossa vartiointiliikkeen vartijan suorittamaa valvontaa. Vartioinnissa käytetään apuna rikosilmoitinjärjestelmiä ja kameravalvontajärjestelmiä.

Vain poikkeustapauksissa vartiointia suoritetaan yliopiston oman henkilökunnan toimesta. Kysymykseen tulevat lähinnä paloviranomaisten määräämät vartiointitehtävät, jolloin palovartiointin suoritustapa sovitaan kohdekohtaisesti.

Vartiointiliikkeen käytössä olevia vartiointitapoja ovat piirivartiointi, aluevartiointi, paikallisvartiointi ja hälytyskeskusvartiointi. Hälytyslajit ovat kohteesta riippuen murtohälytyksiä, ryöstöhälytyksiä, talotekniikan hälytyksiä, palohälytyksiä, hissihälytyksiä sekä lämpötila- ja kosteushälytyksiä.

Vartiointiliikkeen hälytyskeskus valvoo myös hälytyslaitteiden pois- ja päällekytkentätietoa. Yliopiston kolmella kampuksella toimii kullakin oma aluevartija yliopiston aukioloaikojen ulkopuolella.

Vartioimisliikkeen palveluksessa olevalla vartijalla on oikeus poistaa häiritsevä henkilö vartioimisalueelta, jos tämä ei noudata sairaalan edustajan poistumiskehotusta. Lisäksi ulkopuolinen vartija voi poistaa alueelta henkilön, jolla ei ole oikeutta oleskella alueella.

Vartijalla on vartiointitehtävässä jokamiehen kiinniotto-oikeus. Kiinnioton yhteydessä hänellä on oikeus tarkastaa kiinniotettu ja hänen tavaransa vaarallisten aineiden ja esineiden torjumiseksi. Ne on viipymättä luovutettava poliisille.

Vartijalla on oikeus poistamisen, kiinnioton ja turvallisuustarkastuksen yhteydessä käyttää vastarintaa kohdatessaan tarpeellisia voimakeinoja. Lisäksi hänellä on oikeus säädetyn koulutuksensa nojalla kantaa voimankäyttövälineitä ennalta sovituissa tilanteissa.

Kaikista tapahtumista vartiointialueellaan vartiointiaikana vartija on velvollinen laatimaan tapahtumailmoituksen, jonka jäljennös toimitetaan yliopiston turvallisuusvalvomoon.

Vartiointipalveluiden yhteyshenkilönä yliopistolla toimii turvallisuuspäällikkö apunaan turvallisuusvalvomon henkilöstö.

3.12 Turvallisuuskoulutus

Henkilöstön turvallisuuskoulutus ja sen järjestäminen ovat keskeisiä asioita turvallisuuskulttuurin luomisessa. Oleellista on, että koulutusta on saatavilla ja että siihen voi osallistua työaikana. Osa turvallisuuskoulutuksesta tulee olla myös pakollista. Tällaisia koulutuskokonaisuuksia voisivat olla esimerkiksi uuden työntekijän perehdyttämiskoulutus ja laboratoriohenkilöstöltä edellytettävä laboratorioiden käytön turvallisuuskoulutus.

Yksinkertaisin turvallisuuskoulutuksen järjestämismalli on sellainen, jossa koulutuspalvelut annetaan keskitetysti esimerkiksi henkilöstökoulutuksen kautta. Koulutuksessa olisi säännöllisesti peruskoulutuksia ja tarpeen mukaan erikoistuvaa täydennyskoulutusta. Henkilöstökoulutus järjestäisi tarvittavat tilat ja koulutuksen. Kustannusten osalta kaikki turvallisuuskoulutus pitäisi maksaa keskitetyistä rahoista, jolloin kustannukset eivät olisi syy olla järjestämättä koulutusta. Poikkeuksen voisi muodostaa sellaiset erityiset kurssit, joita pitää vain ja ainoastaan jonkin tietyn toiminnon tai yksikön toiminnasta johtuen.

Perusmuotoista turvallisuuskoulutusta olisivat esimerkiksi seuraavat asiakokonaisuudet: Turvallisuusperehdytys, laboratoriotyöskentely, tulityökorttikoulutus, suojanvalvojakoulutus, poistumisharjoitukset, haastavan asiakkaan kohtaaminen ja työsuojeluun liittyvät koulutukset.

Turvallisuuskoulutuksen onnistumiseksi on syytä laatia vuosittainen koulutussuunnitelma. Koulutuksien laatua ja onnistumista pitää seurata asianmukaisilla kyselyillä. Myös turvallisuuskoulutuksen toiveita on syytä kerätä ja ottaa niitä mahdollisuuksien mukaan huomioon.

3.13 Ympäristöturvallisuus

Ympäristöturvallisuus ja siihen liittyvä kestävä kehityksen ohjelman toteuttamisen vastuu on rehtorin kansliaan sijoitetulla ympäristövastaavalla. Suojattavia kohteita ovat erityisesti ympäristö, maine ja ihmiset.

3.14 Kriisijohtaminen

Kriisijohtamisesta vastaa yliopiston johtoryhmä tai sen nimeämä muu ryhmä.

3.15 Viestintä

Viestintä ja kriisiviestintävastuu on yliopistoviestinnällä, jota johtaa viestintäjohtaja. Viestintäjohtaja vastaa kriisiviestintäsuunnitelman laadinnasta ja ylläpidosta.

Viestinnän tärkein suojattava kohde on yliopiston maine. Lisäksi vastuualueisiin kuuluvat turvallisuuskulttuurin luominen ja viestintä.

4 Päätelmät

Kahden edellisen kappaleen perusteella voidaan todeta, että sovellettu EK:n yritysturvallisuuden osa-alueet malli on käyttökelpoinen myös yliopistossa. Kokonaisvaltaisella yliopistoturvallisuudella tarkoitetaan johdettua ja ohjeistettua turvallisuustoimintaa. Tämä toiminta, osa-alueet ja käytettävissä oleva henkilöstö voidaan kuvata yliopiston turvallisuuden toimintakäsikirjaan.

4.1 Käsikirjan tavoitteet

Turvallisuuden toimintakäsikirjan tavoitteena on kuvata yliopiston turvallisuustoiminta ja turvallisuuden organisaatio siten, että kokonaisuus on ymmärrettävä ja käyttökelpoinen. Käsikirja antaa yliopistolaiselle käytännön välineen ymmärtää oman turvallisuustyön merkitys, toimintatavat, vastuut ja yleiset periaatteet.

Turvallisuuden käsikirja toimii turvallisuusjohtamisen apuvälineenä sekä työkaluna turvallisuuskulttuurin luomiselle. Se auttaa ymmärtämään heterogeenisen yliopistomaailman problematiikkaa sekä helpottaa turvallisuuskulttuurin kehittämisessä.

Turvallisuuden toimintakäsikirja linjaa kriisitilannejohtamisen menetelmät sekä normaaliolojen varautumisen periaatteet. Käyttämällä yleisesti hyväksytyä turvallisuuden osa-aluemallia voidaan varmistaa, ettei oleellisia toimintoja pääse unohtumaan. Näin syntyy kokonaiskäsitys yliopistoturvallisuudesta.

4.2 Käsikirjan sisältö

Yliopistoturvallisuuden toimintakäsikirjassa on käsiteltävä turvallisuustoiminnan osa-alueet aikaisemmin esitetyn kuvan 2 mukaisesti. Lisäksi käsikirjassa tulee olla kerrottuna vastuut ja velvollisuudet.

Turvallisuuden toimintakäsikirjan pitää sisältää ainakin seuraavat asiat:

- mikä on yliopiston turvallisuustyön tavoite
- mikä yliopiston turvallisuuspolitiikka

- vastuunjako turvallisuustoiminnan osa-alueiden kehittämisestä, yliopistolaisen rooli kokonaisuudessa, opiskelijan rooli kokonaisuudessa, ulkomaalaistoimintojen rooli kokonaisuudessa
- vastuunjako turvallisuusvalvonnasta
- turvallisuuden johtamismalli ja turvallisuusorganisaatio
- turvallisuustyön eri roolien tehtävien kuvaukset
- turvallisuusasioiden hoidon kuvaus: kenelle kuuluu kunkin osan kunkin tehtävän hoitaminen
- kriisitilanteiden johtamismalli
- turvallisuuskoulutuksen järjestäminen

Hyvin onnistunut turvallisuuden toimintakäsikirja antaa jokaiselle yliopistolaiselle käsityksen siitä miten ja miksi turvallisuutta yliopistolla edistetään. Se mahdollistaa turvallisuusjohtamisen ja turvallisuuskulttuurin luomista pitkällä aikavälillä yliopiston kokonais-turvallisuus huomioiden

Siitä käy ilmi jokaisen yliopistolaisen rooli yliopistoturvallisuuden kokonaisuudessa. Eri-tyisrooleissa olevien henkilöiden tehtävien kuvaus helpottaa hahmottamaan oikeiden yhteydenottokanavien löytämistä poikkeustilanteiden ennaltaehkäisemisen tueksi. Toimintakäsikirja kuvaa yhteistyön raja-alueiden toimintaa siten, että yhteistyö linja-organisaatioiden välillä onnistuu nykyistä helpommin.

Turvallisuuden toimintakäsikirja ottaa myös kantaa kriisitilanteisiin ja niissä toimimiseen. Tämä on tärkeätä, jotta jokaiselle yliopistolaiselle muodostuu mielikuva oman organisaation kriisijohtamisesta. Se selkiyttää yliopistolaisten toimintaa mahdollisessa onnettomuustilanteessa ja siten parantaa yliopiston toipumista onnettomuustilanteesta.

4.3 Turvallisuuden toimintakäsikirja yliopistoissa yleisesti

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut turvallisuuden toimintakäsikirjaa Helsingin yliopiston näkökulmasta. On kuitenkin mielekästä tarkastella kokonaisuutta yleisemmällä tasolla huomioiden koko yliopistosektori.

Turvallisuustyön hallittavuuden vuoksi turvallisuuskokonaisuutta pitää johtaa ja koordinoita. Helsingin yliopisto poikkeaa muista yliopistoista siten, että se tuottaa itse kaikki tarvitsemansa kiinteistöihin liittyvät palvelut. Vastaavasti muissa yliopistoissa iso osa kiinteistöpalveluista ostetaan ulkoisilta yhteistyökumppaneilta. Tällöin turvallisuusjohtamisen merkitys korostuu vielä entisestään, jotta edellä mainituille kumppaneille osataan ohjeistaa halutut toiminnot riittävällä tarkkuudella.

Helsingin yliopiston mallissa on ongelmana turvallisuusroolien suuri lukumäärä. Ilman keskitettyä johtamista kokonaisuus hajaantuu, siitä tulee epäselvää ja se ei ole koordinoitua. Turvallisuuspolitiikka ja periaatteet itsessään eivät ratkaise turvallisuusjohtamisen puutteet aiheuttamaa hajaannusta, vaan turvallisuusjohtamista pitäisi tehdä juuri niiden pohjalta. Nykyisessä mallissa toimijoita on ehkä jopa liian monia, mikä omalta osaltaan hankaloittaa kokonaisuuden kehittämistä. Parhaimmillaan kokonaisuus näkyisi organisaatiossa selvänä omana koordinoituna entiteettinä.

Yliopiston turvallisuusjohtamistyhjiön täyttäminen yksikön vastuun korostamiselle ei ole mielekäs ratkaisu. Parasta olisi, jos turvallisuuteen liittyvät palvelut olisivat koottuina saman sateenvarjon alle siten, että yksiköt voisivat saada tarvitsemiaan asiantuntijapalveluita ja ratkaisuja yhdeltä tiskiltä. Tällöin turvallisuustoiminta olisi koordinoitua ja mahdollisimman yksinkertaista yksiköille käyttää. Näin niille jäisi enemmän aikaa yliopiston perustehtävien toteuttamiselle. Yhtenäisessä yliopistossa myös turvallisuus on yhteinen asia.

Yliopiston turvallisuustyön kehittämiseksi lähestymistapoja on varmasti useita. Lähtökohtana on oltava, että yliopistossa on jokin henkilö jolle tämän sektorin kehittämistehtävä kuuluu. Turvallisuuden toimintakäsikirja voisi olla sellainen kokonaisuus, joka auttaisi kokonaisuuden ymmärtämisessä ja kehittämisessä. Toimintakäsikirjan kehittämisessä voisi olla seuraava toimintajärjestys:

1. Määritellään mikä on tavoite tai visio, johon turvallisuustyöllä pyritään
2. Yliopiston johto sitoutuu turvallisuusvision toteutukseen
3. Kartoitetaan oman organisaation turvallisuusroolit sekä yhteistyökumppanit
4. Muodostetaan turvallisuuden organisaatio (voi olla virtuaalinen), jolla edellytykset kokonaisuuden kehittämiseksi (johtamismalli)

5. Arvioidaan turvallisuuden eri osa-alueita esimerkiksi kuvan 2 mukaisesti
6. Laaditaan kullekin turvallisuuden osa-alueelle tavoitetila ja suunnitelma
7. Resurssien rajoissa keskitytään keskeisimpiin osa-alueisiin
8. Aloitetaan systemaattinen turvallisuuskoulutus ja turvallisuuskulttuurin kehittäminen
9. Seurataan turvallisuustoiminnan kehittymistä ja mitataan sen tuloksellisuutta

Yliopiston kokonaisuuden kannalta turvallisuuden johtamismallin olemassaolo on keskeistä. Onnettomuuksiin ja vaaratilanteisiin varautumista edellytetään jo yliopistolaissa, minkä vuoksi yliopisto-organisaation on oltava valmis toimimaan nopeasti ja systemaattisesti. Turvallisuuden toimintakäsikirjan on otettava selvästi kantaa siihen, miten turvallisuutta johdetaan normaalitilanteessa ja miten yliopistossa tehdään kriisitilannejohtamista. Asia saattaa tuntua yksinkertaiselta, mutta yliopiston normaalit johtamismallit eivät sovellu äkillisiin katastrofitilanteisiin.

4.4 Lopuksi

Kiitos tämän työn tarkastajalle Aalto yliopiston kiinteistöpäällikölle Raija Valtialalle sekä Helsingin yliopiston kiinteistöpalveluiden apulaisjohtajalle Pekka Seppälälle ajatussparauksesta aiheen parissa.

Lähteet:

EK yritysturvallisuustoimisto, 2009: Useita samansisältöisiä kirjallisia lähteitä, sekä Yritysturvallisuus EK Oy:n verkkosivut <http://www.ek.fi/ytnk08/fi/yritysturvallisuus.php> (Tarkistettu 3.12.2009)

Kerko, 2001: Kerko Pertti, Turvallisuusjohtaminen, PS-kustannus 2001

Komokallio, Samuli, 2007: Tietoturvallisuuden hallintajärjestelmä osana kokonaisvaltaista yliopistoturvallisuutta, Tutkielma Teknillinen korkeakoulu, Koulutuskeskus Dipoli

Oulun yliopisto, 2008: Oulun yliopiston turvallisuuden toimintaohjelma, Turvallisuusjohtoryhmän muistio 5.5.2008

Parmes et al. 2007: Parmes Rauli et al., Varautumisen käsikirja, Tietosanoma Oy 2007

Turvallisuusalan vuosikirja 2008-2009: Finnsecurity ry 2008 (ISSN 1797-9331)

Wikipedia, 2010: Internet sanakirja <http://fi.wikipedia.org/> (Tarkistettu 20.2.2010)